

בין חווארה לאבו-דאבי: מסתמן אתגר גובר לנורמליזציה

יואל גוז'נסקי, אילן זלאיט, אודי דקל | 22 במארס, 2023 | גיליון 1700

חוסנם של הסכמי אברהם עומד למבחן מול צעדי הממשלה וההסלמה באלימות בזירה הפלסטינית. למדינות שחתמו עם ישראל על ההסכמים יש עניין לדבוק בהם במנותק מהנעשה בזירה הפלסטינית, בצפייה מממשלת ישראל להרגיע ולייצב את המצב. אולם, המשך ההסלמה כבר שואב לפחות את חלקן, גם מתוך הכרח, להתייחס למדיניות ישראל כלפי הפלסטינים ובעיקר לקראת חודש הרמדאן. החזרת הנושא הפלסטיני למרכז הבמה האזורית והבינלאומית מאתגרת את הסכמי הנורמליזציה הקיימים ופוגע ביכולת לצרף מדינות ערביות מרכזיות לתהליך - עניין המחייב תשומת לב ישראלית.

הערכה שהנורמליזציה בין ישראל למדינות ערב מנותקת מהסכסוך הישראלי-פלסטיני אינה נכונה. בחלוף מעל שנתיים לחתימת הסכמי אברהם, מתחוויר שהסוגיה הפלסטינית חזרה למרכז סדר היום של העולם הערבי. ההסלמה בטרור הפלסטיני ובפעילות צה"ל בגדה המערבית לא נעלמת מעיניהן של מדינות המפרץ הערביות בראשן איחוד האמירויות הערביות וערב הסעודית. התרחשויות אלה, ובנוסף מדיניותה המסתמנת של הממשלה בהקשר זה, מעמידות במבחן את יכולתן לשמר איזון בין שמירה דימוי של דאגה למצבם של הפלסטינים ובו בזמן לקדם את קשריהם הכלכליים והביטחוניים עם ישראל.

היחסים בין מובילת הסכמי אברהם, איחוד האמירויות, לבין ממשלת הימין-חרדים בראשות נתניהו נפתחו ברגל שמאל כבר בראשית ינואר כאשר האמירותים ביטלו את ביקורו המתוכנן של ראש הממשלה באבו-דאבי, שהיה אמור להיות פתיחה חגיגית לכהונתו המחודשת (ביקור שעד עתה לא התקיים). ההודעה אודות הביטול נמסרה מיד לאחר עלייתו מעוררת המחלוקת להר הבית של השר לביטחון לאומי, איתמר בן-גביר. האמירותים חששו מקיום הביקור בזמן שהעולם המוסלמי חרד משינוי מדיניות ממשלת ישראל בהר הבית (ובכללה הגבלות על עלייה ותפילת מוסלמים והתר לתפילת יהודים במתחם). וכך קבלת פנים לראש הממשלה הוחלפה על ידי איחוד האמירויות בהעלאת הצעת גינוי לישראל למועצת הביטחון של האו"ם.

באופן חריג למדי, איחוד האמירויות חברה לא פחות משלוש פעמים מאז ינואר למשלחת הפלסטינית באו"ם לשם העלאת הודעת גינוי לישראל, כשהיא מנצלת את מעמדה כחברה זמנית במועצת הביטחון של האו"ם (בחודש יוני 2023 היא תזכה בתפקיד הנשיאה התורנית). ראווה לציון במיוחד הודעה חריפה שניסחו האמירותים בפברואר, בתיאום עם הנציגים הפלסטינים, הקוראת לישראל "לחדול מידיית מכל פעולה של התיישבות בשטחים הפלסטיניים

הכבושים". רק בלחץ אמריקאי, ההצבעה על החלטה מחייבת הומרה [בהצהרה](#) נשיאותית (שאין לה תוקף מחייב).

וברקע, מגמת שיפור היחסים בין איחוד האמירויות ובחריין לבין הרשות הפלסטינית, לאחר נתק בעקבות [הסכמי אברהם](#), שנתפסו בעיני הפלסטינים כתקיעת סכין בגבם ו**כבנידה בעם הפלסטיני**. נראה שלאחרונה הבינו ברשות הפלסטינית את פוטנציאל התועלת עבורה, בהשתלבות בפרויקטים אזוריים, וגם בהפעלת מדינות הסכמי אברהם לריסון ממשלת ישראל מנקיטת צעדים קיצוניים כלפי הפלסטינים. חימום היחסים בין הרשות הפלסטינית לאיחוד האמירויות עשוי, למשל, לאפשר מעורבות של הרשות הפלסטינית במיזמים תשתיתיים ביוזמות אזוריות בתחומי כלכלה, תשתיות ואנרגיה, מבוססות על הסכמי אברהם, שישרתו אינטרסים ישראליים ופלסטיניים כאחד.

גם דאגה מפני שינוי ההסדרים בהר הבית וחשש מאלימות בירושלים מקשים על מימוש וקידום הסכמי אברהם, לפחות בכל האמור להיבטיהם הפומביים. הכינוס השני של "פסגת הנגב" – הפורום שנוסד בשנה שעברה, הכולל את ישראל, ארצות הברית, האמירויות, בחריין, מרוקו, ומצרים – שתוכנן להיערך בחודש מארס במרוקו, נדחה למועד בלתי ידוע. [דיפלומטים מערביים](#) אישרו שהמדינות הערביות החברות בפורום חששו מקיום האירוע המתקשר בסמוך לחודש הרמדאן – שייחל השנה ב-22 במארס - משום שבשנים האחרונות לוותה תקופה זו התחממות ביטחונית בירושלים ובזירה הישראלית-פלסטינית (בפרט ההסלמה בין ישראל לחמאס במאי 2021 - מבצע "שומר החומות").

הקריאות והלחצים הפומביים מצד מפלגות בקואליציה בישראל להרחיב את הבנייה ביהודה ושומרון ולהכפיף את המנהל האזרחי לנציגים מטעמן (החלטה שאכן אושרה ימים ספורים לאחר הצהרת הגינוי באו"ם), זכו להתייחסות גם בשיח ברשתות החברתיות במפרץ, שהתאפיין בחשש מפני הכנת התנאים הדרושים לסיפוח ישראלי של שטחים בגדה המערבית. בשיח הודגש שהסכם הנורמליזציה בין ישראל לאמירויות ב-2020 היה מהלך שנועד למנוע סיפוח שכזה. אין זה פלא, אם כן, שנוסח הודעת הגינוי שקידמו האמירות במועצת הביטחון ציין במפורש את "כל הניסיונות לסיפוח, בהם החלטות ואמצעים שנוקטת ישראל בנוגע להתנחלויות".

לאחר האירועים בכפר חווארה סמוך לשכם - הפגיעה מצד מתנחלים ברכוש של תושבים פלסטיניים והתבטאות שר האוצר בצלאל סמוטריץ' בדבר הצורך "למחוק את הכפר מהמפה" (ולמרות שחזר בו והתנצל) - דווח כי איחוד האמירויות ביטלה עסקאות לרכש ביטחוני מישראל, שהיו לקראת חתימה. למרות ההכחשות של ממשלת ישראל, באמירויות ניכר חוסר נחת גובר מהתנהלות ממשלת ישראל וחוסר אמון במסרים מרגיעים שמשגר ראש הממשלה נתניהו, הנתפס כנשלט על ידי הגורמים הקיצוניים בממשלתו.

גינויים לישראל בנושא הפלסטיני, חריגים בהיקף ובניסוח, מגיעים גם מצידה של ערב הסעודית - שנורמליזציה עמה סומנה כיעד מרכזי על-ידי הממשלה - בין היתר לגבי פעולות

שביצע צה"ל באחרונה בג'נין ובשכם, אשר גבו את חייהם של פלסטינים רבים והתפרעות המתנחלים בחווארה. משרד החוץ הסעודי [תיאר](#) את התבטאותו של סמוטריץ' בהקשר זה "גזענית, חסרת אחריות, ומשקפת את האלימות והקיצוניות שיישות הכיבוש הישראלי מפינה כלפי אחינו הפלסטינים". כן [דווח](#) כי איחוד האמירויות החליטה להשהות רכש של מערכות ביטחוניות מישראל לאור מדיניות ואמירות של שרים בממשלה בהקשר הפלסטיני. ובנוסף, פובליציסטים סעודים, שתמכו בקידום היחסים עם ישראל, הנמיכו את טון קריאותיהם עקב האירועים, מתוך הבנה שאין זו העת להביע תמיכה בנורמליזציה עם ישראל.

מהלכים מדיניים וביטויים תקשורתיים אלו מצביעים על הלחצים הגוברים, הן על מדינות החתומות עם ישראל על ההסכמים והן על אלו שיושבות על הגדר, לנוכח ההתרחשויות בזירה הישראלית-פלסטינית. איראן שאינה רואה בחיוב את תהליך הנורמליזציה בין מדינות המפרץ לישראל, פועלת לשיקם היחסים עם חלק ממדינות המפרץ, ובראשן ערב הסעודית, מגמה זו עלולה להקשות עליהן בהחצנת קשריהן עם ישראל.

סיכום והערכה

ההתפתחויות האחרונות אינן מסכנות עדיין את הסכמי אברהם ואינן סותמות את הגולל על האפשרות לצרף אליהם מדינות נוספות. עם זאת, אם ימשך המתח בזירה הישראלית הפלסטינית ובפרט אם תתרחש הסלמה ו/או יחול שינוי בסטאטוס-קוו בהר הבית – עלולה להיגרם הקפאה בהתקדמות ביחסי ירושלים-ריאד, ואף דעיכה של "ירח הדבש" הפומבי בין ישראל לאיחוד האמירויות, קרי עצירה בתהליך הנורמליזציה.

סקרי דעת קהל שנערכו מאז שנחתמו הסכמי אברהם מורים כי היבטים שונים של הבעיה הפלסטינית נותרו אבן הנגף [המרכזית](#) בפני עצם היכולת להכיר בישראל ולקשור עמה קשרים. אמנם, למדינות הסכמי אברהם, בפרט לאיחוד האמירויות, עניין שהיחסים בין לבין ישראל ימשיכו להתנהל גם במנותק מהסוגיה הפלסטינית. אולם, דינה של הסוגיה הפלסטינית להמשיך ולהשפיע על היחסים, בוודאי בכל האמור לממד הפומבי שלהם. ההתנהלות של ממשלת ישראל, שמחזירה את הזירה הפלסטינית למוקד העיסוק של המערכת האזורית, פוגעת ביכולת לכונן קואליציה נגד איראן, ובמקום בידודה נפתחת לה הדרך לשיפור היחסים עם מדינות המפרץ הערבי – על חשבון תהליך הנורמליזציה עם ישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט